

Legenda o Sv. Eufemiji u predškolskom odgoju

Licardo, Eni

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:824220>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za obrazovanje učitelja i odgojitelja

ENI LICARDO

**LEGENDA O SVETOJ EUFEMIJI I PRIMJENA
LEGENDE U DJEČJEM VRTIĆU**

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za obrazovanje učitelja i odgojitelja

ENI LICARDO

**LEGENDA O SVETOJ EUFEMIJI I PRIMJENA
LEGENDE U DJEČJEM VRTIĆU**

Završni rad

JMBAG: 0303050489, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____Eni Licardo_____, kandidat za prvostupnika _____Predškolskog odgoja_____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, _____, _____ godine.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____.

Potpis

SAŽETAK

Kultura, običaji i baština predstavljaju apstraktne pojmove prema kojima se svaka društvena zajednica razlikuje od ostalih, te se prenosi slijedećim naraštajima kao dragocijeno blago. U odgojnom procesu odgojitelji nastoje djeci približiti kulturnu baštinu zavičaja. Kulturna baština razvija mnoge sposobnosti djeteta razvijajući dječju individualnu misao stvarajući interakciju baština – dijete, što omogućava djetetu da osjeti bogatstvo života, misli i osjećanja vlastite kulture. Cilj ovoga rada je istražiti utječe li, i na koji način, primjena legende o svetoj Eufemiji u dječjem vrtiću. Konkretno istraživanje o primjeni legende o svetoj Eufemiji provedeno je u odgojnoj skupini „Rožice“, koja se nalazi u sklopu područnog odjeljenja „Lamanova“ u Rovinju. Djeca su s oduševljenjem prihvatila šetnju Rovinjem, upoznavanje gradskih znamenitosti i baštine. Kroz niz aktivnosti, igara i terenskog istraživanja djeci je omogućeno kvalitetno provođenje vremena, učenje o svome zavičaju i razvijanje različitih sposobnosti. Može se zaključiti da djeca općenito vole terensku nastavu osobito u kombinaciji s tematikom koja im je, s obzirom na brojne zanimljive legende koje su čuli, pobudila maštu. S obzirom na uspjeh primjene legende, sadržaj potaknuo ih je na daljnje istraživanje svoga grada i provođenje niza drugih aktivnosti, što je u konačnici bio i glavni cilj provedenih aktivnosti.

KLJUČNE RIJEČI: legenda, usmena zavičajna baština, rad s predškolskom djecom, Rovinj, kulturna baština

ABSTRACT

Culture, customs and heritage represent abstract concepts which form the basis for differentiating social communities and are passed down from one generation to another as cherished treasure. One of the goals of the educational process is to familiarise children with their local cultural heritage. Learning about cultural heritage develops various skills in children by cultivating their individual thought and creating an interaction *heritage – child*, thus enabling the child to experience the abundance of life, thought and the sense of their own culture. The purpose of this paper is to examine the impact that The legend of St. Euphemia has on children in kindergarten. The research on the implementation of the mentioned legend was conducted in kindergarten group “Rožice”, division “Lamanova” in Rovinj. The children loved walking around town of Rovinj, getting to know the sights and heritage. Using different activities, games and field research, children were given the opportunity to spend quality time learning about their hometown and developing various skills. We can conclude that children in general love field trips especially concerning this theme, which was filled with interesting legends that awakened their imagination. The legend of St. Euphemia and before mentioned activities inspired children to further explore their hometown and implement various other activities, which was ultimately the main objective of the research.

KEY WORDS: legend, oral local heritage, work with preschool children, Rovinj, cultural heritage

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. KULTURA, OBİČAJI, BAŠTINA I NJIHOV UTJECAJ NA DRUŠTVO	4
2.1. Definicije pojmova.....	4
2.2. Utjecaj kulture, običaja i baštine na društvo	6
3. RAZNOLIKOST KULTURA I BAŠTINE – GLOBALNO BOGATSTVO ILI DIVERZIFIKACIJA DRUŠTAVA	9
4. LEGENDA O SVETOJ EUFEMIJI.....	12
4.1. Život svete Eufemije.....	12
4.2. Materijalni objekti posvećeni svetoj Eufemiji	13
4.2.1. Crkva svete Eufemije u Rovinju	13
4.2.2. Crkva svete Eufemije u Splitu	14
4.2.3. Samostan svete Eufemije na Rabu	15
4.2.4. Župna crkva svete Eufemije u Sutomiščici.....	15
4.3. Obilježavanje blagdana svete Eufemije	15
5. RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI.....	17
5.1. Razvoj spoznaje kod djece predškolske dobi.....	17
5.2. Emocionalni i socijalni razvoj djeteta predškolske dobi	18
5.3. Utjecaj kulture na razvoj djece predškolske dobi	19
6. LEGENDA O SVETOJ EUFEMIJI U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI	21
6.1. Legenda unutar usmene književnosti.....	21
6.2. Primjeri primjene legende o svetoj Eufemiji u dječjem vrtiću.....	24
6.2.1. Koncept rada Dječjeg vrtića „Neven“.....	25
6.2.2. Primjeri interpretacije legende o svetoj Eufemiji u radu Dječjeg vrtića „Neven“	26

6.2.3. Primjeri interpretacije legende o svetoj Eufemiji u radu Dječjeg vrtića “Neven” – područnom odjeljenju Lamanova	27
7. ZAKLJUČAK	32
8. POPIS LITERATURE	34
9. POPIS SLIKA.....	38

1. UVOD

Dijete uči u aktivnoj izravnoj interakciji sa svojim fizičkim i socijalnim okruženjem. Ono uči čineći, istražujući i raspravljajući s djecom i odraslima, aktivno transformirajući svoje odnose prema okruženju, djeci i odraslima s kojima je u kontaktu. Učenje nije transmisija znanja, nije prenošenje znanja od sveznajućeg odraslog na neznajuću djecu, nije izravno poučavanje djece, poput direktne obrade određenih pojmova od čega nema nikakve koristi, a što je temeljna pogreška naše odgojne prakse, jer se upravo sve zasniva na takvom pristupu učenja.¹

Ono što će dijete učiti rezultat je onoga što će činiti iz naših resursa, izvora, spoznavanja, kako spoznajnih, tako i socijalnoekonomskih, koje mu nudimo u okruženju. Bitno jest stvoriti odnos suradnje i izravnog učenja koji će biti prilagođen djeci i njihovoj razini shvaćanja. Baveći se različitim predmetima, isprobavajući različite materijale, gradeći ili konstruirajući različite oblike, rješavajući praktične zadatke i slično; raspravljajući o iskustvima s drugom djecom i odraslima, dijete uči na prirodan način.²

Jedan od načina na koji dijete predškolske dobi uči i socijalizira se sa svojim vršnjacima, ali i dobiva osjećaj pripadanja okolini, odnosno zajednici, jest učenje kulture, običaja, baštine, narodne predaje i tradicije svojega kraja. Na taj način dijete dobiva dojam o zajedničkim vrijednostima koje povezuju ljude u zajednici, razvija svoju maštu i kognitivne sposobnosti te dobiva osjećaj pripadnosti nečemu što, vrlo vjerojatno, još ni samo ne može do kraja pojmiti.

Kultura predstavlja temeljnu društvenu činjenicu, sveukupnost načina življenja određene ljudske skupine i bez nje nije moguće shvatiti povijest i razvoj naroda i društava, a također, bez nje s obzirom da predstavlja temeljnu antropološku datost, nije moguć ni život pojedinca. Čovjek i kultura nalaze se u takvoj komunikacijskoj relaciji da se filozofskom refleksijom čovjeka ujedno analizira njegov kulturološki status i status same kulture, ali se, isto tako, filozofskim pristupom kulturi ujedno pristupa i samom čovjeku.³ Kada se govori o kulturi, odgoju i obrazovanju nemoguće je ne primijetiti njihovu

¹MILJAK, A., VUJIČIĆ, L. (2002.) *Vrtić u skladu s dječjom prirodom „Dječja kuća“*. Rovinj: Predškolska ustanova Dječji vrtići jaslice „Neven“, str. 23.

²loc. cit.

³VUČETIĆ, M. (2008.) Čovjek i kultura - duhovne pustinje. *Filozofska istraživanja*. XXVIII (1). str. 163.

međusobnu povezanost. S jedne strane imamo kulturu – svijet presnažan u svojoj simbolici, širini i bogatstvu, s neizmjernim brojem značenja kojim obiluje i sadržaja koje prenosi, dok s druge strane stoji subjekt spoznaje – dijete – čovjek oboružan svojim spoznajnim moćima, da shvati kulturu, prenosi njezine vrijednosti i stvara novu kulturu.⁴

Učenje, mišljenje i prenošenje znanja u uređenim društvima prenosi se u okvirima odgojno-obrazovnih institucija. Odgoj i obrazovanje iznimno su važna ljudska djelatnost, a istovremeno i iznimno odgovorna jer predstavlja ulaganje u budućnost. Nada sadašnjosti jest u činjenici da odgajajući i obrazujući djecu mudro ulažemo u budućnost čovječanstva.

Usvajanje kulturnih vrijednosti u društvima jednostavne transmisije (primitivna, nepismena društva) ostvaruje se samim životom i pripadnošću pojedinoj zajednici. Time proces socijalizacije postaje ujedno i proces transmisije, dok složenija društva sa složenijom društvenom interakcijom kulturnu transmisiju ostvaruju putem institucionaliziranih medijatora što predstavlja formalno obrazovanje ili školovanje. „Jedan od najvažnijih elemenata kulturne transmisije je obrazovanje, tj. proces učenja/ podučavanja putem kojega društvo unaprijed osigurava očuvanje kulturne samosvijesti i putem kojega pojedinac postaje njegovim funkcionirajućim članom.“⁵

Potkraj 20. i početkom 21. stoljeća problem povezanosti kulture i identiteta te (posebice u kontekstu aktualne društvene krize) identitetska pitanja postaju sve aktualnija, kako u društvenoj teoriji tako i u društvenoj praksi. U novijem periodu povijesti čovječanstva utjecaj kulture na čovjekov identitet u procesu socijalizacije zauzima centralno mjesto u institucionalnim strategijama za regulaciju konflikata, proizišlima iz velikih razlika u tehnološkim, političkim i ideologijskim promjenama pod snažnim utjecajem proturječnog procesa i politike globalizacije.⁶

Za Istru, a posebice Rovinj, vrlo je važna ličnost sveta Eufemija. U doba cara Dioklecijana bilo je mnogo zatvaranih, proganjanih i ubijenih kršćana, među njima našla se i djevojka po imenu Eufemija, iz maloazijskog grada Kalcedona. Rođena je oko 290.

⁴KUŠČEVIĆ, D. (2015.) Kulturna baština – poticatelj dječjeg razvoja (likovni aspekt). *Rasprave i članci*. LXIV (3). str. 481.

⁵OGBU, J. (1989.) *Pedagoška antropologija*. Zagreb: Školske novine. str. 5.

⁶PETRE, G. i ŽOGLEV, Z. (2014.) Uloga kulture u formiranju osobnog i društvenog identiteta u procesu socijalizacije. *God Titius*. VI (6-7). str. 517.

godine u uglednoj patricijskoj obitelji. Kao petnaestogodišnjakinju uhićuju je Dioklecijanovi vojnici i, budući da se ne odriče kršćanstva, muče je na razne načine, osobito okrutno na kotaču. Kad i nakon toga ostaje vjerna Kristu bacaju je lavovima, koji je usmrćuju, ali ne proždiru njezino tijelo. Njezino tijelo čuvalo se u Carigradu. O životu svetice ne postoji puno povijesnih podataka, ali je izvjesno da je umrla 16. 09. 304. godine. Što se točno dalje događalo, teško je reći. Predaja kaže da je, nakon velikog nevremena, u zoru 13. 07. 800. godine do obale Rovinja doplutao mramorni sarkofag. Mnogi Rovinjci pokušavali su dovući sarkofag do crkvice sv. Jurja, ali nikome to nije polazilo za rukom. Tek je maleni dječak, po zagovoru sv. Eufemije, sa svoje dvije kravice uspio dopremiti sarkofag na brežuljak. Dolazak sarkofaga do Rovinja bio je za njegove stanovnike čudo, pa sv. Eufemiju počinju štovati kao svoju zaštitnicu.⁷

Kulturna baština razvija mnoge sposobnosti djeteta razvijajući dječju individualnu misao stvarajući interakciju baština – dijete, što omogućava djetetu da osjeti bogatstvo života, misli i osjećanja vlastite kulture.⁸ U ovome radu cilj je istražiti utječe li, i na koji način, primjena legende o svetoj Eufemiji u dječjem vrtiću. Pretpostavka jest da će se pravilnom predodžbom o životu i značenju svete Eufemije za lokalnu zajednicu stvoriti osjećaj pripadnosti kod djece te spoznaja kulturnih vrijednosti društva u kojem se nalaze. Također, zajednička kulturna baština, neovisno o religijskoj pripadnosti, treba pridonijeti zajedništvu djece predškolske dobi koja će njegujući zajedničke običaje stvoriti određenu razinu povezanosti i dobiti osjećaj pripadnosti grupi.

⁷Info Rovinj: Legenda o sv. Eufemiji. Dostupno na - <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/legenda-sv-eufemija.asp> [Pristupljeno: 1.4.2019.]

⁸KUŠČEVIĆ, D. op. cit., str. 483.

2. KULTURA, OBIČAJI, BAŠTINA I NJIHOV UTJECAJ NA DRUŠTVO

Kultura, običaji i baština predstavljaju apstraktne pojmove prema kojima se svaka društvena zajednica razlikuje od ostalih. Niti jedan od navedenih pojmova nije nastao preko noći, već je rezultat spleta različitih okolnosti koje su utjecale na to da se formiraju karakteristike specifične za pojedino društvo. Sve te karakteristike imaju velik utjecaj na način funkcioniranja društva u cjelini, ali i na ponašanje pojedinaca koji čine društvo.

2.1. Definicije pojmova

Kultura je apstraktan pojam za koji ne postoji univerzalna definicija. Prema UNESCO-u kultura je niz različitih duhovnih, materijalnih, intelektualnih i emotivnih karakteristika društva ili društvenih grupa. Ona obuhvaća, uz likovne umjetnosti i književnost, i stil života, način zajedničkog življenja, sustav vrijednosti, predispoziciju i vjerovanja; kulturna različnost pretpostavlja respektiranje fundamentalnih sloboda, prije svega slobodu mišljenja, slobodu izražavanja, religijske slobode i slobodu sudjelovanja u kulturnom životu po vlastitom izboru.⁹

Kao što je iz prethodne definicije vidljivo, kultura je vrlo širok pojam i obuhvaća gotovo sve aspekte koji karakteriziraju određenu društvenu zajednicu. Sve sastavnice kulture temelj su razlikovanja društava jednih od drugih. Moguće je da dva društva dijele većinu karakteristika, poput naroda u našem okruženju, ali je isto tako moguće da dvije grupe gotovo da i nemaju zajedničkih točaka; na primjer države zapadne Europe i države bliskog istoka ili pleme u Južnoj Americi.

Sociolozi J. Fulcher i J. Scott aktivno su proučavali fenomen kulture. Oni smatraju da norme te veći dio sustava ideja i znakova koje ljudi rabe da bi razumjeli svoje i ponašanje drugih ljudi sačinjavaju kulturu jednog društva.¹⁰ Također, dodaju da se kultura uči i znatno je promjenljiva od jednog do drugog društva. Da bi znali kako se ponašati u određenom društvu, ljudi se trebaju socijalizirati u kulturi tog društva – oni trebaju naučiti

⁹ Službena Internet stranica UNESCO-a. Dostupno na - <http://portal.unesco.org/culture> [Pristupljeno: 19.3.2019.]

¹⁰FULCHER, J. i SCOTT, J. (2011.) *Sociology (Fourth Edition)*. Oxford: Oxford University Press. str. 13.

kako da razumiju druge ljude koje će sresti i, posebice, moraju naučiti norme koje prevladavaju i koje moraju uobličiti njihove interakcije.¹¹

Gotovo svaka definicija sadrži neku vrstu mehanizma kroz koji kultura vrši utjecaj, posebice preko simboličkih kodova sustava značenja koji su cijenjeni u određenoj društvenoj skupini, odnosno kulturnoj zajednici i koji orijentiraju pojedinca prema pripadnosti tim kolektivnim oblicima života. Svi ti simbolički kodovi formiraju društveni identitet, ali i način osmišljavanja vlastite vrijednosti, a time i individualnog identiteta. Individue odgojene u određenom obrascu kulture konkretnog društva dijele simbole, stereotipe, mitove o sebi i drugima, o društvenim odnosima i obiteljima, o organizaciji vremena i prostora.¹²

Običaji su ustaljeni obrasci ponašanja s normativnim, ceremonijalnim i simboličkim značajkama. Karakteristični su za određenu društvenu zajednicu. Termin običaj obuhvaća reguliranu društvenu praksu te prihvaćena pravila ponašanja koja se reguliraju neformalno i koja razlikuju jednu društvenu grupu od druge. Običaji se većinom odvijaju u društvenim grupama kao što su obitelj, lokalna zajednica, crkva, profesionalne udruge i slično; u prigodama koje se ponavljaju u pravilnim razmacima. Običaji su one izvorne zasade na temelju kojih se izdvajaju i individualne značajke normativnih sustava nekoga društva (pravo, moral, religija). Kao nepisana pravila ponašanja, običaji se razlikuju od pravnih normi spontanošću formiranja te sadržajem i oblikom sankcija koje određena sredina primjenjuje prema prekršiteljima.¹³

Baštinu čini skup svih običaja, tradicija i dobara, tradicijsko, autohtono i povijesno nasljeđe, koje bi trebali naslijediti naši potomci.¹⁴ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara¹⁵ u članku 9, stavku 1 definira nematerijalno kulturno dobro kao razne oblike i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito: jezik, dijalekte, govore i toponimike, usmenu književnost svih vrsta, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke

¹¹ loc. cit.

¹² GOFFMAN, E. (1973.) *La mise en scène de la vie quotidienne*. Paris: Minuit.

¹³ Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44551> [Pristupljeno: 19.3.2019.]

¹⁴ BAČAC, R. i DEMONJA, D. (2006.) Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske. *Podravina*. XI (21). str. 205. – 218.

¹⁵ Narodne novine broj 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18.

vrednote te tradicijska umijeća i obrte. Očuvanje materijalnih kulturnih dobara provodi se izradbom i čuvanjem zapisa o njima, kao i poticanjem njihova prenošenja i njegovanja u izvornim i drugim sredinama. Kulturna baština je, pak, prepoznati i naslijeđeni skup vrijednosti koje su ljudima ostavili njihovi preci, neovisno o vlastitom htijenju i zato predstavlja jedan od temelja kulturnih posebnosti različitih društvenih grupa.¹⁶

Posebnu kategoriju, značajnu za ovaj rad, čini zavičajna baština koja se prenosi s generacije na generaciju i karakteristična je za društvo s određenog geografskog područja. Sve što je neka sredina prihvatila kao svoje važno obilježje, ne izlazi lako iz tradicije jer se to obilježje nalazi u tradicijskoj svijesti kao ritualizirani običaj društva.¹⁷

2.2. Utjecaj kulture, običaja i baštine na društvo

Raznolikost kultura dotiče dva važna pitanja o odnosima između kultura. Jedno je proces homogenizacije kulture, a drugo nastajanje monokulture (hegemonije), odnosno jedne jedine kulture (civilizacije) čovječanstva. Postojanje različitih kultura u svijetu ne znači da su sve unutar sebe homogene. Kultura može biti više ili manje homogena, ovisno o snazi simbola koji povezuju njene pripadnike. Homogenost, moguća i potrebna društvu na jednoj razini, ne isključuje heterogenost na nižoj razini, što znači da se međusobno ne moraju nužno isključivati.¹⁸

Činjenica da postoji velik broj različitih kultura, običaja i baština u svijetu koje društva poštuju i žele očuvati nerijetko dovodi do konflikta između skupina. U pravilu jedna skupina svoje običaje smatra „ispravnima“ te ih nameće drugoj društvenoj zajednici. Problem kulturne raznolikosti postojao je i mnogo ranije, od kolonijalnog razdoblja do danas, ali se nije uvažavao zbog narcisoidnosti „zapadnog svijeta“ i eksploatacije Trećeg svijeta. U europskoj i svjetskoj povijesti o njemu se može govoriti u vrijeme velikih civilizacija i imperija, doduše ne baš na isti način kao danas, ali u načelu on je prisutan u europskoj i svjetskoj povijesti. Raznolikost kultura nije fenomen koji se odražava samo na

¹⁶MAROEVIĆ, I. (2004.) Kulturna baština između globalnog i nacionalnog – umjetnička djela kao povezujući čimbenik. U: M. Pelc (ur.) *Zbornik prvog kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*. XXI (3-4). str.379.

¹⁷BOTICA, S. (2007.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga. str. 6.

¹⁸CIFRIĆ, I. (2007.) Raznolikost kultura kao vrijednost. *Socijalna ekologija Zagreb*. XVI (2-3). str. 185. – 214.

socijalnom, političkom ili kulturnom planu, a rješava na (unutarnjoj i međunarodnoj) političkoj razini.¹⁹

Bez obzira što različitost kultura i običaja ponekad uzrokuje negativne događaje, ne može se ne spomenuti činjenica da je svaka kultura, u određenom dijelu, zaslužna za napredak globalnog društva u cjelini. Svaka kultura kroz povijest je zadužila ljudsko društvo za različita otkrića, običaje, materijalno i nematerijalno bogatstvo i tako dalje.

Osim na zajednicu, običaji i kultura uvelike utječu i na život pojedinca. Ono što se najviše odražava na život pojedinca jesu norme. Norme predstavljaju običaje, tradicije, pravila, vrijednosti i druge kriterije ponašanja koji su postali standardizirani kao posljedica kontakta među pojedincima.²⁰ Svako društvo ima karakteristične norme kojih se pojedinci koji su pripadnici tog društva trebaju, odnosno trebali bi se, pridržavati.

Istraživanja autokinetičkog efekta pokazala su da se pojedinci u nejasnim situacijama konformiraju grupnoj procjeni jer se koriste ponašanjem drugih ljudi kao važnim izvorom informacija za usmjeravanje vlastita ponašanja. Sherif je također pokazao da se pojedinci nastavljaju konformirati grupnoj procjeni čak i kada grupa više nije prisutna, upućujući na internalizaciju normi.

Asch je kasnije u svojim čuvenim istraživanjima konformizma utvrdio da se ljudi konformiraju grupnim normama čak i u vrlo jasnim situacijama (kao što je zadatak procjene duljine linija) i to zato što žele izbjeći društveno neodobravanje. Međutim, u Aschovim su istraživanjima norme dovele do (javnog) podlijevanja, ali ne i do (privatnog) prihvaćanja grupnih procjena, jer se konformizam značajno smanjio kada su ljudi procjene (duljine linija) davali anonimno.²¹ Ovi su rezultati poslužili za tumačenje razloga zbog kojih se ljudi konformiraju društvenim normama. Tako utjecaj normi na ponašanje može biti informacijski, kada su drugi izvor informacija o društvenoj realnosti, ili normativni, kada očekivanja ili ponašanja drugih stvaraju socijalni pritisak za konformiranjem zbog želje za prihvaćanjem ili izbjegavanjem društvenog neodobravanja.²²

¹⁹ ibidem, str. 186.

²⁰MUZAFER, S. (1936.) *The psychology of social norms*. New York City: Harper & brothers. str. 27.

²¹ASCH, S. (1956.) Studies of independence and conformity: A minority of one against a unanimous majority. *Psychological Monographs*. LXX (9). str. 1.-70.

²² DUTSCH, M. i GERARD, H. (1955.) A study of normative and informational social influences upon individual judgment. *Journal of Abnormal and Social Psychology*. LI (3). str. 629. – 636.

Najjednostavnije rečeno, kultura i običaji u velikoj mjeri utječu na ponašanje pojedinca. Oba fenomena su naučena i predstavljena pojedincu, točnije djetetu, kao istinita i pravilna. Do određene životne dobi pojedinac će naučeno smatrati jedinim ispravnim i točnim. Međutim, s vremenom, kako osoba počinje kritički promatrati svijet oko sebe, ona počinje uviđati neke nelogičnosti, nepravdu, ili jednostavno procijeni da određeni kulturni obrasci ili običaji ne pristaju njezinu karakteru i pogledu na svijet. U tom slučaju se događa konflikt unutar same osobe; pojedinac ima dvije opcije: zadovoljiti očekivanja društvene zajednice ili postupiti po vlastitom navođenju i riskirati negativne reakcije društva. Što god izabrao, velika je vjerojatnost da neće biti potpuno zadovoljan krajnjim ishodom. U pravilu, pojedinac će odabrati ono rješenje koje je prihvatljivije društvenoj zajednici. Razlog tome vrlo je jednostavan – pritisak okoline ima vrlo jak utjecaj na ponašanje pojedinca, a također i njegova razmišljanja, a s druge strane isti taj pojedinac ne želi izgubiti osjećaj pripadnosti društvenoj zajednici. Ljudi su, na kraju krajeva, društvena bića koja teže pripadnosti zajednici.

Običaji i kultura su fenomeni koji istodobno povezuju, ali i razdvajaju ljude; oni utječu na cjelokupnu ljudsku populaciju, izvor su pozitivnih, ali i negativnih događaja koji su se događali kroz povijest. I jedno i drugo zasigurno imaju veliku ulogu u životima pojedinaca, koji, poštujući običaje i kulturu pokazuju pripadnost određenoj društvenoj zajednici.

3. RAZNOLIKOST KULTURA I BAŠTINE – GLOBALNO BOGATSTVO ILI DIVERZIFIKACIJA DRUŠTAVA

Od nastanka prvih civilizacija, nastajale su različite kulture; neki materijalni objekti i nematerijalni običaji postali su baština određenog društva. Gledajući unatrag, moguće je uvidjeti kako su narodi formirani, između ostaloga, na temelju zajedničke kulture i baštine; to dvoje predstavljaju stavke koje djeluju kao ljepilo koje drži pojedince zajedno. Ipak, narodi se kroz povijest nisu samo držali zajedno, već su željeli proširiti svoju kulturu na geografski veće područje. Želja za uspostavljanjem vlasti i nametanjem svojih vrijednosti izazivala je, a i danas još izaziva, brojne sukobe diljem globusa.

Činjenica je da je moderno društvo u velikoj mjeri globalizirano te da je opće uvriježeno mišljenje kako nas razlike obogaćuju. Međutim, svjedoci smo kako i danas postoje grupe ljudi koji zbog želje za nametanjem vlastite kulture i običaja izazivaju brojne sukobe.

Raznolikost kultura posljedica je „kulturne eksplozije“ koja se zbivala u razdoblju neolita i nakon njega. Na različitim prostorima zemaljske kugle nastale su različite kulture i religije koje su prolazile svoj povijesni put prilagodbe vanjskim utjecajima drugih kultura, ali i očuvanja identiteta. Neke su nestale, a neke su održale svoju „kulturnu jezgru“ – cultural core do danas, s manjim ili većim mijenama nekih kulturnih elemenata, ali i mijenama prirodnih okolnosti u kojima obitavaju.²³

Ponekad se spekulira o tome je li raznolikost kultura opterećenje za čovječanstvo ili je njegovo bogatstvo? Katkada se nerazvijena društva i raznolikost kultura asocijativno povezuju s pomanjkanjem racionalnosti, produktivnosti i rentabilnosti.²⁴ Dobar primjer za to bio bi način na koji pripadnici razvijenih država Europe i Sjeverne Amerike promatraju narode nastanjene na afričkom kontinentu ili plemena Južne Amerike.

Pod opterećenjem određene kulture za čovječanstvo smatra se, u prvom redu, činjenica da određene kulture ne pridonose razvitku modernog društva na bilo kojoj razini. Većinom se radi o tehnološki nerazvijenim društvima koji, globalno gledano, nisu

²³STEWART, J. (1972.) *The Theory of Culture Change. The Methodology of Multilineal Evolution*. Illinois: University of Illinois Press. str. 37.

²⁴CIFRIĆ, I. op. cit., str. 189.

financijski ili na neki drugi način isplativi; od kojih druga društva nemaju direktne ili indirektno koristi. U ljudskome društvu očekuje se da svako ulaganje bude na neki način rentabilno tj. da se uloženi kapital (materijalni, financijski ili drugi) povrati uvećan. Nerazvijene kulture, slično korovu u biljnom svijetu, prema tom stavu, predstavljaju opterećenje za suvremeno čovječanstvo.²⁵

Cifrić se u svojem radu suprotstavlja tezi o kulturama koje predstavljaju uteg globalnom društvu. On smatra kako svaka kultura ima svoje autonomno iskustvo, iako su neka iskustva slična drugim kulturama. U životu pojedinca i socijalnih skupina, kultura jest način stjecanja iskustva, njegove kumulacije i primjene u budućem životu društva. Različita iskustva, često najprimitivnijih tehnika, obogaćuju ukupnu spoznaju i pridonose napretku čovječanstva. Jedan od najboljih primjera u kojima su spoznaje jednog društva našle primjerenu svim društvima jest barut. Društvo koje je izumilo barut koristilo ga je za vatromet i zabavu, dok ga je kasnije velik broj društava (uključujući i ono koje ga je otkrilo) koristilo za osvajanja i vojne pohode. Njegova primjena ne ovisi o njegovim svojstvima, nego o obilježjima kulture.²⁶

Različitost kultura i običaja zasigurno ne utječe negativno na druga društva; barem ne direktno. S jedne strane iskustva tradicije različitih kultura potrebna su modernom čovjeku kao ponuda alternativa u nekim praktičnim segmentima života. Jedan od boljih i češćih primjera jest primjena istočnjačkih metoda liječenja u zapadnoj medicini. S druge strane, demokratskim društvima gotovo sigurno nije lako prihvatiti činjenicu da su žene u društvima koja njeguju arapsku kulturu i običaje još uvijek u velikoj mjeri podređene muškarcima te da ne uživaju slobodu i jednakost s pripadnicima muškog roda.

U povijesnom smislu primitivne kulture nemaju šansu dugoročnog opstanka zbog planetarnog utjecaja moderne kulture. Teško će se održati kultura koja ne uspije sama interpretirati pritisak modernizacije i ne ugradi današnja civilizacijska postignuća. Razlog je u tome što su one kulture kao što i moderno društvo (zapadna civilizacija) jest kultura(e). Kao što je rečeno, kroz povijest je uvijek jedna kultura utjecala na drugu, a nerijetko se i jedna kultura nametala drugoj i pokušavala ju istisnuti. Nestajanje primitivnih kultura toliko je brzo da su dugoročne šanse dotičnih kultura da same oblikuju svoju novu kulturnu

²⁵loc. cit.

²⁶ loc. cit.

stvarnost, uistinu minimalne. Zaštitom kulturne raznolikosti barem se usporava brzina propadanja i pružaju šanse opstanka u novim okolnostima i mogućnost korištenja njihovih spoznaja i iskustava o smislu života.²⁷

Propast moderne kulture značio bi nestanak svih tehničkih postignuća u proizvodnji i prometu, energetske i elektroničke, komunikacijske i informacijske sustava i svih drugih otkrića modernog doba. Takva katastrofa ugrozila bi čovječanstvo, ali ga ne bi uništila. Ugrozila bi nastavak razvoja modernog društva na već postignutom stupnju tehničkog razvoja; bila bi veliki korak unazad u odnosu na civilizacijska postignuća. Ipak, propast moderne kulture ne bi ugrozila najnerazvijenija društva i primitivne kulture, jer nisu toliko o njoj ovisni. Takav kolaps ne bi ugrozio perspektive čovječanstva u cjelini, nego samo perspektive modernog društva, niti bi bio kraj za čovječanstvo. Čovjek kao kreativno biće stvara i obnavlja kulturu, ali vjerojatno ne bi lako obnovio uništenu biotičku ekumenu.²⁸

²⁷ ibidem, str. 210.

²⁸ loc. cit.

4. LEGENDA O SVETOJ EUFEMIJI

Sveta Eufemija ponajprije se povezuje s Rovinjem, s obzirom da se u tom gradu nalazi velebna crkva po kojoj je Rovinj vizualno prepoznatljiv. Međutim život ove svete ostavio je traga i u drugim, većinom priobalnim gradovima, što je vidljivo iz priča narodne predaje te vjerskih objekata posvećenih upravo svetoj Eufemiji. Legenda o mučenici, kao i vjerske manifestacije, odnosno procesije, predstavljaju nematerijalnu kulturnu baštinu te su vrijedan izvor informacija o povijesti, pretežito, rovinjskog kraja.

4.1. Život svete Eufemije

U doba cara Dioklecijana bilo je mnogo zatvaranih, proganjanih i ubijenih kršćana, a među njima našla se i djevojka po imenu Eufemija, iz maloazijskog grada Kalcedona. Rođena je oko 290. godine u uglednoj patricijskoj obitelji. Kao petnaestogodišnjakinju uhićuju je Dioklecijanovi vojnici i, budući da se ne odriče kršćanstva, muče je na razne načine, osobito okrutno na kotaču. Kada i nakon toga ostaje vjerna Kristu, bacaju je lavovima koji je usmrćuju, ali ne proždiru njezino tijelo.²⁹

O životu svete ne postoji puno povijesnih podataka, ali je izvjesno da je umrla 16. 09.304. godine. Tijelo mučenice sačuvali su kalcedonski kršćani sve do 620. godine, kada grad osvajaju Perzijci. Sarkofag s tijelom sv. Eufemije prenesen je tada u Carigrad i smješten u velebnu crkvu koju je u njezinu čast podigao car Konstantin. Godine 800. na vlast dolaze ikonoklasti (protivnici štovanja slika), pa kršćani ponovo sklanjaju relikvije sv. Eufemije. Što se točno dalje događalo, teško je reći. Predaja kaže da je, nakon velikog nevremena, u zoru 13.07.800. do obale Rovinja doplutao mramorni sarkofag. Mnogi Rovinjci pokušavali su dovući sarkofag do crkvice sv. Juraja, ali nikome to nije polazilo za rukom. Tek je maleni dječak, po zagovoru sv. Eufemije, sa svoje dvije kravice uspio dopremiti sarkofag na brežuljak. Dolazak sarkofaga do Rovinja bio je za njegove stanovnike čudo, pa sv. Eufemiju počinju štovati kao svoju zaštitnicu. Dan sv. Eufemije slavi se 16. rujna, a u Rovinj dolaze gosti sa svih strana, organizira se velika zabava s

²⁹ HERCIGONJA, S. Legenda o sv. Eufemiji. Dostupno na: <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/legenda-sv-eufemija.asp> [Pristupljeno: 26.4.2019.]

bogatim programom na glavnome rovinjskom trgu, a tradicionalno se jede ovčetina s kiselim zeljem (ovca z kapuzon) i fritule, vrsta istarske slastice.³⁰

4.2. Materijalni objekti posvećeni svetoj Eufemiji

U Republici Hrvatskoj postoji nekoliko vjerskih objekata posvećenih svetoj Eufemiji, a najpoznatiji takav objekt zasigurno je crkva svete Eufemije u Rovinju, u kojoj se i danas nalazi tijelo svetice kojoj je ova crkva posvećena. Uz navedenu crkvu valja spomenuti i crkve posvećene svetoj Eufemiji u Splitu, na otoku Rabu te u Sutomišćici na otoku Ugljanu.

4.2.1. Crkva svete Eufemije u Rovinju

Podaci o izgradnji župne crkve sv. Eufemije u Rovinju vrlo dobro su poznati. Prema dostupnim podacima građani Rovinja su 1720. godine odlučili podići novu župnu crkvu. Odbor za izgradnju crkve je 1724. godine izradu projekta povjerio venecijanskom arhitektu Giovanniju Scalfarottu. Scalfarotto je u to vrijeme već započeo izgradnju crkve S. Simeone e Giuda u Veneciji, jedne od najznačajnijih građevina klasicizma 18. stoljeća. Projektirajući crkvu za Rovinj, gradu na susjednoj obali Jadrana predložio je rješenje koje Rovinjci nisu prihvatili.³¹

Nakon što su Scalfarottijevi planovi odbijeni Rovinjci su pozvali, također iz Venecije, arhitekta Giovannija Dozzija i povjerili mu izradu projekta koji će zadovoljiti želje i zahtjeve građana. Dozzi je znao sve dobro usuglasiti, premda ponešto na štetu arhitektonskih pravila, pa je njegov projekt polučio opće priznanje. Kamen temeljac crkve položen je 8. svibnja 1725. godine.³²

Unutrašnjost crkve je prekrasna. Glavni oltar i druga dva oltara djelo su Gerolama Laureata, dok su prekrasne kipove sv. Jurja, sv. Roka i sv. Marka od kararskog mramora izradila braća Alvise i Ambrogio Tagliapietra. Oltar Presvetog Sakramenta bogat je

³⁰ loc. cit.

³¹ MARKOVIĆ, V. (FFAA) Crkva svete Eufemije u Rovinju – između projekta i izgradnje. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji. XXXVI (1). str. 263.– 270.

³² ibidem, str. 264.

mramorom, a osobito su lijepi stupići na oltaru kao i kipovi anđela među stupovima, te srebrni antependij iz 1777. g. izrađen u venecijanskim radionicama. Pričesna klupa također je napravljena od kararskog mramora i svojom ljepotom doprinosi harmoniji prostora. Iza oltara sv. Eufemije, na kojem je svetičin kameni kip iz XV. st., nalazi se sarkofag od prokoneškog mramora s relikvijama svetice. U crkvi se, naravno, nalazi i tijelo svete Eufemije. Sarkofag potiče iz III. st., izrađen je od prokoneškog mramora, rađen u akvilejskim radionicama i nije dovršen do kraja. Dug je 208 cm, visok 195 cm, a širok 95 cm. U sarkofagu su svetičine kosti prekrivene skupocjenom odjećom izvezenom zlatnim ukrasima. Voštana maska, koju je 1953. g. zradila Mila Vod, pokriva kosti glave.³³

4.2.2. Crkva svete Eufemije u Splitu

Među dalmatinskim gradovima koji su najviše sačuvali svoju ranosrednjovjekovnu graditeljsku baštinu, ističe se Split, s četrdesetak većih ili manjih ostataka predromaničkih i ranoromaničkih crkava i stambenih zgrada iz razdoblja koje se konvencionalno naziva starohrvatskim. Jedna od tih crkvi jest i crkva svete Eufemije čiji se ostaci nalaze u sjevernom dijelu Dioklecijanove palače. Pretpostavlja se da crkva datira iz 1069. godine te da je paralelno s njom izgrađen samostan benediktinki.³⁴

Godine 1878. požar je do temelja uništio crkvu. Gotovo svi opisi te građevine nestali su u požaru. Nakon što je u II. svjetskom ratu bombardiranjem poruše sklop vojne bolnice u kojem su se nalazili ostaci crkve sv. Eufemije, započela su istraživanja područja na kojem se nalazila crkva te su pronađene nacrti i napravljene projekcije izgleda crkve.³⁵

³³ Službena Internet stranica grada Rovinja. Dostupno na: <http://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/kulturne-znamenitosti/crkva-sv-eufemije/> [Pristupljeno: 26.4.2019.]

³⁴MARASOVIĆ, J. i MARASOVIĆ, T. (2009.) Sv. Eufemija u Splitu – prilog tipologiji kupolnih crkava. *Starohrvatska prosvjeta*.III (36). str. 247. – 258.

³⁵ ibidem, str. 249.

4.2.3. Samostan svete Eufemije na Rabu

Samostan se nalazi na sjevernoj strani Uvale sv. Eufemije. Osnovan je 1444. godine. Crkva koja pripada samostanu ukrašena je lijepim oltarima i slikama svetaca koje imaju visoku umjetničku vrijednost. U samostanu sv. Eufemije u Kamporu na otoku Rabu, u samostanskome klausturu, nalazi se uzidan veći broj spomenika, od onih iz rimskoga vremena do spomenika iz znatno kasnijega doba.³⁶ Od posebnog značaja je i poliptih braće Antonija i Bartolomea Vivarinija s otoka Murano u Venecijanskoj laguni. Interesantna znamenitost je i drvena tavanica samostana, tabulatum koji je ukrašen sakralnim motivima. Jedan dio samostana pretvoren je u Etnografski muzej grada Raba s galerijom slika redovnika Janeza Ambroza Testena. U samostanskoj biblioteci čuva se oko 7000 rijetkih knjiga, oslikane misne knjige i knjige zbornih pjesama kao i zbirka 34 primjeraka prvotiska (inkunabula), rapski zakonik iz 1598. i mnogi drugi primjerci.³⁷

4.2.4. Župna crkva svete Eufemije u Sutomišćici

Crkva svete Eufemije nalazi se u mjestu Sutomišćica na otoku Ugljanu. Radi se o baroknoj građevini iz 1677. godine, a obnovljena je i proširena 1888. godine. Crkva ima pet oltara, a posebno se ističe vrijedna uljna slika sv. Jeronima u baroknom stilu.³⁸

4.3. Obilježavanje blagdana svete Eufemije

Blagdan svete Eufemije obilježava se 16. rujna. Najpoznatija proslava ovoga dana zasigurno je u Rovinju, budući da se radi o zaštitnici grada te istovremeno i Danu grada Rovinja. Obilježavanje traje nekoliko dana te je popraćeno bogatim i raznolikim sadržajima. Tako se u tom periodu mogu pogledati kazališne predstave, poslušati različiti koncerti, posjetiti izložbe slika, fotografija, starina i slično. Također, tijekom proslave

³⁶ JARAK, M. (2005.) Plutej s otoka Raba iz kasnijeg 6. ili 7. stoljeća. *OPVSCVLA ARHEOLOGICA*. XXIX (1). str. 275. – 286.

³⁷ Turistička zajednica otoka Raba. Dostupno na: <http://www.rab-visit.com/hr/otkrij-rab/znamenitosti/kulturne/samostan-sv-eufemije-u-kamporu/5181> [Pristupljeno: 27.4.2019.]

³⁸ Zadarska nadbiskupija. Dostupno na: zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=2020 [Pristupljeno: 17.4.2019.]

održavaju se brojna sportska događanja. Najposebnije je zasigurno „Od punte do punte morem i kopnom“, tradicionalna sportsko-edukativna manifestacija na kojoj sudjeluju plivači i batane na jedra s morskog dijela obale, te trkači i biciklisti duž kopnenog djela obale. Na sam Dan grada održava se svečana misa, dok se u večernjim satima u Crkvi svete Eufemije održava smotra crkvenih zborova. Također, na blagdan i Dan grada, tradicionalno se dijele paketi socijalno ugroženim građanima. Proslava dana zaštitnice grada svečan je događaj za sve stanovnike Rovinja koji se trude održati legendu o svetoj Eufemiji i običaje vezane za njezin dan.³⁹

Osim u Rovinju, blagdan svete Eufemije svečano se slavi i u Sutomišćici na otoku Ugljanu. Za razliku od rovinjske proslave, proslava u Sutomišćici slavi se unutar župe u kojoj se provodi misno slavlje i poziva na dostojanstven život poput onoga kojeg je imala i sama Eufemija.⁴⁰

³⁹ iTurizam – informativni turistički portal Istarske županije. Dostupno na: <http://www.iturizam.info/bogat-program-za-dan-grada-i-blagdan-svete-eufemije/> [Pristupljeno: 27.4.2019.]

⁴⁰ Zadarska nadbiskupija. Dostupno na: www.zadarskanadbiskupija.hr/?p=6163 [Pristupljeno: 27.4.2019.]

5. RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Pod razvojem se podrazumijeva slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta zbog kojih se ono mijenja te postaje sve veće, spretnije, sposobnije, društvenije, prilagodljivije i slično. Dječji razvoj je fleksibilan proces; u njemu se prelamaju različiti utjecaji kojima je ono izloženo: utjecaj socijalnih aspekata, nasljednih i bioloških čimbenika, razvoja neurloških struktura i drugih vanjskih utjecaja.⁴¹

Razvoj spoznaje te emocionalni i socijalni razvoj zasigurno su područja u kojima se legenda o svetoj Eufemiji može primijeniti u dječjem vrtiću, odnosno kod djece predškolske dobi te će, stoga, ova dva razvojna područja biti dodatno pojašnjena, kao i utjecaj kulture i tradicije na razvoj djece predškolske dobi, budući da sama primjena legende pripada toj kategoriji.

5.1. Razvoj spoznaje kod djece predškolske dobi

Spoznajni ili kognitivni razvoj odnosi se na mentalne procese pomoću kojih dijete pokušava razumjeti i sebi prilagoditi svijet koji ga okružuje. Glavni procesi koju su u osnovi spoznajnog razvoja jesu postupno razvijanje unutarnjih zamjena (reprezentacija, uporaba simbola) za osobe i predmete i postupno razvijanje misaonih operacija. Misaone operacije kao što su usporedba, analiza i apstrahiranje dijete stječe oko 6. godine; u tom dobu ono postupno razvija i shvaća savršene zamjene za stvarnost – riječ i pojam.⁴²

Spoznajni razvoj događa se postupnim ovladavanjem sve složenijim zamjenama za stvarnost i misaonim operacijama. Taj se razvoj zbiva uz neke neophodne uvjete, a to su djetetova aktivna interakcija s okolinom, posredovanje (tumačenje) djetetova iskustva i osiguranje uvjeta za razvoj pozornosti i misaonih strategija.⁴³

Procesi koji su u osnovi spoznajnog razvoja jesu one sposobnosti djeteta koje mu omogućavaju učenje o stvarima i ljudima iz okoline; osjeti – zamjećivanje i razlikovanje osjetnih informacija, percepcija – tumačenje osjeta, prepoznavanje i interpretacija, pažnja

⁴¹ STARC, B., ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, M., PLEŠA, A., PROFACA, B., LETICA, M. (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.

⁴² ibidem, str. 20.

⁴³ loc. cit.

– selektivnost percepcije te viši procesi koji iz njih proizlaze: mišljenje, rasuđivanje i rješavanje problema.⁴⁴

5.2. Emocionalni i socijalni razvoj djeteta predškolske dobi

Osim što se odrastajući dijete razvija tjelesno, motorički i spoznajno, ono postupno razvija i odnose prema sebi i ljudima iz svoje okoline. Prvi djetetov emocionalni odnos razvija se iz naslijeđenih mehanizama reagiranja pohranjenih u filogenetski najstarijim dijelovima mozga i služi za izražavanje ugone i neugode kao odgovor na podražaje iz okoline, a do kraja 6. mjeseca života definira se šest temeljnih emocija: strah, srdžba, veselje, tuga, gađenje i iznenađenje.⁴⁵

Emocionalni razvoj jedan je od najvažnijih procesa u razvoju ličnosti. On je rezultat međusobnih utjecaja naslijeđenih mehanizama reagiranja na emocionalne situacije i procesa socijalizacije u obitelji i djetetovoj neposrednoj okolini. Već tijekom prvih mjeseci života djeca raspoznaju emocionalne poruke koje im šalju odrasli i prilagođavaju se emocionalnom tonu odrasle osobe u neposrednom dodiru s njom. Već između 8. i 9. mjeseca života djeca uočavaju smisao emocije kao reakcije na neki događaj i počinju tražiti podatke o emocionalnom stanju odraslih koji se za njih brinu, kao uporište za vlastito ponašanje i vlastite emocionalne reakcije.⁴⁶

Poseban oblik razvoja djetetova razumijevanja svijeta oko sebe jest socio-spoznajni razvoj. Dijete postupno postaje zainteresirano ne samo za prirodnu i tehničku okolinu koja ga okružuje, već i za svoju osobu (sebe) i ljude oko sebe. U tom području djetetova se spoznaja razvija od konkretnog prema apstraktnom: od opažanja vlastitog i tuđeg ponašanja pa do razumijevanja svojih i tuđih unutarnjih stanja. Osobitost razvoja društvenosti u predškolskoj dobi jest činjenica da se dijete sve manje obraća odraslim osobama u svojoj okolini i da sve manje ovisi o njima, a da traži sve više kontakata i

⁴⁴ ANDRILOVIĆ, V. i ČULINA-OBRAĐOVIĆ, M. (1994.) *Osnovne i opće razvojne psihologije*. Zagreb: Školska knjiga.

⁴⁵ ibidem, str. 31.

⁴⁶ VASTA, R., HAITH M.M. i MILLER, S.A. (1998.) *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naknada Slap.

interakcija s vršnjacima. Što su socijalne vještina razvijenije, to će biti bolja kakvoća i količina kontakata i interakcija s vršnjacima.⁴⁷

5.3. Utjecaj kulture na razvoj djece predškolske dobi

Naše je razumijevanje lokalnog okruženja i kulture u znatnoj mjeri oblikovano uvidima iz antropologije, prema čijem se povijesnom shvaćanju koncept kulture veže uz zaseban i jedinstven entitet koji je lokalno uvjetovan. Sugerira se kako je ovakav koncept možda posljedica utjecaja nacionalno orijentiranih razmišljanja u zapadnom svijetu. Mjesto drastanja djeteta, njegove društvene i kulturne poveznice, mogu oblikovati živote djece, učvrstiti osjećaj identiteta, socijalnih veza i produbiti njegovo razumijevanje o svijetu u kojem živi. Iz ovog razloga neophodno je da ova nastojanja budu izvor pozitivne, a ne negativne energije i da vrtići budu mjesto susreta kultura i prepoznavanja dinamičnog procesa u kojem će djeca bolje razumjeti sebe i vlastiti identitet ali i identitet druge djece s kojom se susreću u zajednici i vrtiću. Razumijevanje kulture koje uključuje koncept mjesta i identiteta složenije je i osjetljivije od pojednostavljenih slika o kulturi koje su ponekad povezane s nacionalističkim stremljenjima. Ono također ističe i važnost boljeg razumijevanja raznolikih kulturnih okruženja i mnogostrukih identiteta djece i njihovih obitelji, radi kojih naše odgojno- obrazovne institucije i postoje. To ne znači da treba zaboraviti mjesto i lokalno okruženje, već da ono može biti bogatiji i korisniji izvor jednog dinamičnijeg procesa nego što se često shvaća.⁴⁸

Kultura kao proces prenošenja kulturalne tradicije sačinjava važnu sastavnicu kulture, jer je kultura tek onda kultura kad je u stanju da bude prenesena na iduću generaciju. Moglo bi se čak zaključiti da je kultura, koju više nije moguće prenositi na nove generacije, *de facto* mrtva, tj. da je takva kultura izgubila svoju temeljnu funkciju – oblikovanje konkretne čovjekove egzistencije. Dječji razvoj nemoguće je odvojiti od društvenog konteksta u kojem se on odvija; učenje vodi razvoju, a posredovano je kroz interakciju s kulturnim oruđima i znakovnim sustavima. Kulturu, kao mrežu ili sustav

⁴⁷STARC, B., ČUDINA-OBRADOVIĆ, M., PLEŠA, A., PROFACA, B., LETICA, M. op. cit., str. 40. – 46.

⁴⁸COHEN, B. (2011.) Razumjeti sebe i druge: važnost mjesta odrastanja i vlastitog identiteta u multikulturalnom društvu. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. XVII (65). str. 2. – 5.

akumuliranih znanja, običaja, vrednota, vjerovanja i obrazaca ponašanja, djeca usvajaju od najranije dobi, te ona čini jedan od temelja njihovog daljnjeg razvoja.⁴⁹

Kultura se vjerojatno ne bi mogla širiti na način na koji se širila u ljudskoj povijesti da nije imala odgoj kao oruđe kojim je čovjek oblikovan da postane njen konzument i prenositelj. Odgojem se elementi kulture poput morala, pravila ponašanja, religijskih praksi i slično, prenose sa skupine na pojedinca. Odgoj djece započinje (i završava) u obitelji, međutim, djeca predškolske dobi velik dio vremena provode u vrtiću gdje ih se skupno potiče na usvajanje kulturnih vrijednosti karakterističnih za stanovnike određenog mjesta, pripadnike određene etničke grupe i slično. Premda neki sociolozi smatraju kako se kultura i baština trebaju odvojiti od odgoja i obrazovanja djece, posebno u javnim institucijama, mnogi se tome protive, budući da bi takav pristup predstavljao prijetnju za postojeći skup vrijednosti i normi nekog društva.⁵⁰

⁴⁹KUŠČEVIĆ, D. op. cit., str. 483.

⁵⁰POLIĆ, M. (2001.) *Čovjek – odgoj – svijet*. Zagreb: Radionica Polić.

6. LEGENDA O SVETOJ EUFEMIJI U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

U ovom dijelu rada, na temelju teorijskih postavki koje su pojašnjene u prethodnim poglavljima, bit će prikazani konkretni primjeri primjene odabrane legende u radu s predškolskom djecom. Takvih primjera ima više u praksi, što je vrlo znakovito i pozitivno. Ovdje će se navesti ti primjeri, a jedan od njih bit će opširnije metodički obrađen. No, prije svega, pojasnit ćemo pojam, odnosno vrstu legende unutar usmene književnosti.

6.1. Legenda unutar usmene književnosti

U hrvatskoj usmenoj tradiciji vrlo su izražene raznolikosti među glavnim regijama i među manjim lokalnima, te otvorenost i prelijevanja na vanjskim granicama. Pojedini motivi i žanrovi zahvatili su u Hrvatskoj udaljene krajeve, dijelom su doneseni iz područja izvan Hrvatske: Kraljević Marko u Istri, epske deseteračke pjesme na dalmatinskim otocima. Sve to povezuje taj folklorni prostor premda ne stvara zatvorenu homogenu etničku sliku. Ukupnost regionalnih i lokalnih obilježja, uzevši u obzir i dijalektnu raznolikost, čini prepoznatljiv korpus hrvatske usmene književnosti; no, gotovo nijedna crta nije izolirana i posebno samo hrvatska. Statične nacionalne zatvorenosti u folkloru nema.⁵¹

Pojam legenda dolazi od latinske riječi *legere*, a znači čitati. U srednjovjekovnom latinskom ovaj pojam značio je štivo ili nešto što se može pročitati. Danas legendom smatramo bilo kakav događaj koji bi mogao biti povijesni, ali je činjenično iskrivljen i prožet fantazijom. Legenda je pojam koji ima više značenja. U svojem originalnom tumačenju značio je čitanje poglavlja, knjiga ili zbirki o životima svetaca. Tako je ovaj pojam dugo označavao sveto štivo ili životopise svetaca, a kasnije se proširio na pripovijest koja u sebi sadrži povijesno-biografske podatke, ali njen sadržaj osim toga sadržava i fantastične motive.⁵²

Legende i kraće legendarne strukture najčešće su iz područja kršćanske duhovnosti i vezane su pretežito za čudesna događanja (očudotvorenja) mjesnih

⁵¹ BOŠKOVIĆ-STULLI, M. (2000.) Regionalne crte hrvatske usmene književnosti. *Narodna umjetnost*. XXXVII (2). str. 151. – 162.

⁵² Lektire.hr. Dostupno na: <https://www.lektire.hr/legenda/> [Pristupljeno: 24.5.2019.]

zaštitnika, biblijskih likova, kršćanskih svetaca. U zapisima je, inače, najviše priča o putovanju Isusa i svetoga Petra, njihovim dogodovštinama u susretu s ljudima, čudesima koja su ih pratila.⁵³

Legende su po svojim karakteristikama slične mitovima, osim što se njihov sadržaj, za razliku od onog mitskog, temelji na stvarnim događajima ili ljudima, tj. na povijesnim činjenicama. Ono što je zajedničko legendi i mitu je fantastični element, najčešće neki događaj, koji se pripisuje stvarnim ljudima. Ovu karakteristiku posebno imaju legende o svecima ili povijesnim junacima čija se svetost ili junaštvo ističe upravo tim fantastičnim, nadrealnim ili nadljudskim događajima, postupcima ili osobinama. Legende pronalazimo još u usmenoj književnosti, a znatno su se proširile za vrijeme srednjeg vijeka, pogotovo što se tiče legendi s vjerskim (kršćanskim) motivima. Hrvatska književnost legende je također usvojila iz usmene književnosti, ali i iz bizantske i latinske književnosti, te preko kršćanstva i njegova utjecaja. Poznate legende iz naše književnosti potječu još iz narodne književnosti, a one književne legende pronalazimo kod Petra Zoranića, u njegovom djelu "Planine", zatim kod Gundulića i njegova spjeva "Osman", Kačića u njegovim "Razgovorima ugodnim slovinskim" i još kod mnogih drugih.⁵⁴

Legende, u pravilu, govore o životima istaknutih pojedinaca. Kao što je ranije spomenuto, veliki dio legendi odnosi se na život svetaca, blaženika i slično. Također, velik je broj legendi o narodnim junacima i povijesnim događajima. Legende, većinom, sadrže element „čudesnosti“. Čudesno u legendama tvore neobične osobine likova i njihove sudbine, te razni događaji u kojima to čudesno dolazi do izražaja. Ljepota legendi leži upravo u usmenoj predaji; prenoseći se s koljena na koljeno, legenda se, u manjoj mjeri, izmijeni – dodaju se novi, zanimljiviji elementi, izbacuje se ono što se smatra nepotrebnim. Kada se legende prepuste slobodnom pripovijedanju, čudesno može narasti do nevjerojatnih razmjera. Bez obzira što se legende temelje na stvarnim osobama i događajima, nije čudno da u svijetu legendi nalazimo đavole, vračare, vampire, mitska bića, anđele, vile ili neke druge, potpuno izmišljene likove. Isto su tako poznate i urbane legende, koje prizivaju neke dobre duhove gradova te (su)djeluju u priči koja ističe specifičnu pojedinačnu tradiciju.⁵⁵

⁵³ BOTICA, S. (2005.) Trajno živa usmenoknjiževna bašina. *Narodna umjetnost*. LXII (2). str. 127. – 154.

⁵⁴ *Lektire.hr*, op. cit.

⁵⁵ BOTICA, S. (2013.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga. str. 449.

Cilj prepričavanja legendi, bajki i sličnih irealnih priča svakako nije unošenje nereda i kaosa u pojmovni svijet djeteta, već da se djeci objasne i prilagode njihovom uzrastu mnoge pojave u prirodi i društvu, dočaraju neobični likovi, mjesta i događaji, te da se vježba pamćenje. U takvom, pričalačkom, kontekstu, važno je istaknuti i kvalitetu fantastičnosti koja upravo na podlozi realnog svijeta gradi irealan svijet. U tom irealnom svijetu irealni slikovito iskazuju osjetilima nedostupnu stvarnost koja postoji u podsvijesti, u željama, igri djece. Stoga, da bi se ispričala fantastična priča potrebno je najveće znanje, mudrost i intuicija kojima se prikazuje realan svijet, a koji teži irealnosti da bi se bolje prikazala njegova irealnost.⁵⁶

Legenda, prije svega, djetetu omogućuje uživanje u neobičan, imaginaran svijet pri čemu se neće u svojoj mašti odviše zamarati grubim i okrutnim scenama nekog događaja. U djetetovoj mašti legenda će ostati potpuno čista, a svaki negativan pojam, poput smrti, u djetetovoj svijesti će ostati na razini simbola budući da ono još uvijek ne razumije značenje negativnih pojmova.⁵⁷

Primjena legendi u radu s djecom ima prednosti kao što su: razvijanje dječje mašte i imaginacije te poučnost. Pri tome treba imati na umu da pretjerano uživanje djece u nerealni svijet kasnije može imati posljedice na snalaženje u konkretnim životnim situacijama, prihvaćanju realnosti, rastrganosti između stvarnog i idealnog. Dakle, djeci treba mašta s ciljem da razvija njihovu kreativnost, ali treba imati na umu da maštanje ne smije utjecati na shvaćanje realnosti. Iz tog razloga, zadaća odgojitelja nije samo da pročitaju ili ispričaju djeci legendu, bajku ili kakvo drugo djelo nerealne tematike, već da ih u radu s njima konstruktivno, kreativno i interaktivno interpretiraju.⁵⁸

Djeca vole da im odrasli pričaju ili čitaju o legendama i bajkama; općenito o irealnim stvarima. Uobičajeno je da dijete preferira jedno djelo koje mu se iz dana u dan čita, odnosno prepričava. Na taj način dijete u potpunosti usvaja određenu priču. Bitno je slušati želje djeteta te poštovati njegovo zanimanje za određeno djelo i u tom okviru odgojno djelovati. Na takav način se stvara interakcija djece s odraslima ali i s vlastitim

⁵⁶ JURDANA, V., SLAVUJAC, V. (2016.) Usmena zavičajna baština između dječjeg vrtića i muzeja: usmena legenda vila Markačeva. U: Tatković, N., Radetić-Paić, M., Blažević, I. (eds.). *Kompetencijski pristup kvaliteti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Medulin: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. str. 7 – 28.

⁵⁷ ibidem, str. 11.

⁵⁸ loc. cit.

vršnjacima te se u toj interakciji usvajaju govorne i društvene vještine, kao i kulturne vrijednosti.⁵⁹

Dijete odrasta u određenom zavičaju koji ima svoje kulturne i društvene odrednice, baštinjenje prošlih generacija. Riječ je o baštini, pojmu koji označava ono što je naslijeđeno, baštinjeno, očevinu, odnosno djedovinu kao ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara. Baština znači i zavičaj, postojbinu pa je ona sublimat upravo zavičajne kulture, tradicije, odnosno zavičajne mudrosti.⁶⁰

Zavičajnu i kulturnu baštinu moguće je promatrati i kroz pojedine vrste usmene zavičajne književnosti određenog mjesta i njegove okolice. Usmena književnost vrsta je govorenoga priopćavanja za naročite potrebe među sudionicima neke povezane zajednice. Tvorevine te književnosti stvarali su nadareni pojedinci i to u ime zajednice, odnosno istovjetnoga zajedničkog mišljenja o nekim temama iz života. Kako bi se baština spasila od zaborava važno je zabilježiti, odnosno zapisati usmenu književnost.⁶¹

Jedna od legendi karakterističnih za Istru, posebice za područje Rovinja, jest, ranije prepričana, legenda o svetoj Eufemiji. Ova legenda našla je svoju primjenu kod djece predškolske dobi.

6.2. Primjeri primjene legende o svetoj Eufemiji u dječjem vrtiću

Legenda o svetoj Eufemiji vrlo je značajna za cijeli rovinjski kraj. U Dječjem vrtiću „Neven“ voditelji i odgojitelji itekako su svjesni te činjenice te se, u skladu s time, djecu vrtićke dobi uči o legendama i običajima njihovog zavičaja; između ostaloga i o legendi o zaštitnici njihova grada, svetoj Eufemiji. U nastavku rada iznijet će se primjeri primjene legende o svetoj Eufemiji u rovinjskom Dječjem vrtiću „Neven“.

⁵⁹ ibidem, str. 12.

⁶⁰ ibidem, str. 7.

⁶¹ ibidem, str. 9.

6.2.1. Koncept rada Dječjeg vrtića „Neven“

Djelatnost Dječjeg vrtića obavlja se u matičnoj zgradi u gradu Rovinju te u šest područnih odjeljenja: Mondelaco, Lamanova, Valbruna, Rovinjsko selo, Kanfanar, Bale.

U vrtiću se provodi cjelodnevni 10-satni program za djecu od navršene godine dana do polaska u osnovnu školu. Rad u odgojnim skupinama provodi se svakodnevno od ponedjeljka do petka u vremenu od 6.30 do 16.30 sati.

Humanističko-razvojna koncepcija temelj je odgojno-obrazovnog rada, što podrazumijeva poticanje cjelovitog razvoja djeteta, stvaranje prostorno-materijalnih, organizacijskih i vremenskih uvjeta koji će zadovoljavati potrebe, interese i mogućnosti svakog djeteta, stvaranje uvjeta koji omogućuju kvalitetan partnerski odnos s roditeljima, uvažavanje i prihvaćanje različitosti te stalno stručno usavršavanje svih stručnih djelatnika kao preduvjet kvalitetnog ostvarenja odgojno-obrazovne prakse. Za planiranje, provedbu odgojno-obrazovnog rada te osiguravanje kvalitete rada zaduženi su odgojitelji predškolske djece i stručni suradnici (pedagog, psiholog, defektolog-logoped i zdravstvena voditeljica). Rad vrtića temelji se na postavkama Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, a primjenjuju se elementi poznatih programa kao što su Reggio pedagogija, Waldorfska pedagogija, Korak po korak. Polazeći od interesa djece u odgojnim skupinama provode se različiti projekti i veći dijelovi aktivnosti koji podržavaju iskustveno učenje djeteta, a u čiju se realizaciju aktivno uključuju roditelji i brojni vanjski suradnici. Poštujući principe individualizacije i fleksibilnosti u bogatom razvojno poticajnom okruženju, djeci se svakodnevno omogućuje stjecanje novih spoznaja prema slobodnom izboru vrste i trajanja aktivnosti u interakciji s ostalom djecom. Cilj programa je cjelovit razvoj djeteta i njegovih kompetencija koji se temelji na shvaćanju djeteta kao cjelovitog bića, prihvaćanju integrirane prirode njegovog učenja u organizaciji odgojno-obrazovnog procesa. Različiti segmenti tog procesa kao što su zaštita, njega, odgoj i obrazovanje utkani su u sve segmente zajedničkog življenja djeteta s drugom djecom i odraslima u vrtiću.⁶²

⁶² Dječji vrtić i jaslice „Neven“. Dostupno na: http://dv-neven.hr/?page_id=104 [Pristupljeno: 25.5.2019.]

6.2.2. Primjeri interpretacije legende o svetoj Eufemiji u radu Dječjeg vrtića „Neven“

Dječji vrtić u radu s odgojnim skupinama realizira različite projekte koji imaju za cilj upoznavanje djece s tradicijom njihovog kraja. Neki od projekata koji su realizirani u sklopu programa Dječjeg vrtića su sljedeći:

- Projekt „Ulicama starog grada“ – Prilikom posjeta odgojne skupine voditeljice su primijetile interes za specifičnosti staroga grada (kamene uske ulice, stare kamene kuće, grbove na kućama, prozore, stare dimnjake) dok su se, zajedno s djecom, uspinjali starogradskom jezgrom. Počeli su gledati okolinu „drugim očima“, razgovarati o detaljima koje prije nisu primjećivali. Ta iskustva su proširivana čestim odlascima u šetnje starom jezgrom. Uvijek se promatra nešto drugo i o tome se razgovara. Šire se aktivnosti različitim izričajima u vrtiću: likovnim, govornim, glazbenim, a u aktivnosti se postupno uključuju i roditelji, stručni suradnici i mnogi vanjski suradnici. Vrtićko osoblje smatra da se kroz razne spontane i vođene aktivnosti koje će slijediti može i treba kod predškolskog djeteta razvijati pripadnost zavičaju.⁶³
- Projekt „Razglednica moga grada“ – U sklopu redovitog programa vrtića obilježava se dan svete Eufemije. Nakon iskazanog interesa djece na temu rovinjske legende, odgojiteljice su započele proširivati spoznaje kod djece o njihovu vlastitom mjestu te povijesnoj i kulturnoj baštini kao neprocjenjivom bogatstvu. Uz legendu o svetoj Eufemiji, koja je djeci vrlo zanimljiva jer je uglavnom povezuju s mjestom u kojem žive i na kojem se nalaze, djeci se tijekom pričanja također predočavaju i druge povijesne činjenice o Rovinju. Odgojna grupa obilazila je staru jezgru grada promatrajući znamenitosti. Kroz igru su djeci dočarali nekadašnji izgled grada kada je on bio otok opasan zidinama, a jedini je ulaz bio most preko kanala. Šetnjama starom jezgrom grada djeca su uočavala zbijenu gradnju kamenih kuća, uskih ulica i malenih trgova. Posebnosti koje su se posebno ostavile dojam na djecu jesu mnogobrojni dimnjaci,

⁶³ Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije. Dostupno na: http://www.zanas.hr/novosti/detaljnije/ulicama-starog-grada-razglednica-moga-grada-pria-o-rovinjskoj-batani-lipo-j?fbclid=IwAR26QIIFSOt9fKewxFHAzCdQQSxi1_UFG8oiAbZJIm8nTWNft1LPj6sOk4E [Pristupljeno: 27.5.2019.]

prozori i vrata, starinske lampe, Mletački lav i grbovi. Svoje su doživljaje djeca iskazala raznim oblicima izražavanja.⁶⁴

- Obilježavanje Dana grada Rovinja i blagdana svete Eufemije – odgojno-obrazovni proces kojeg provodi vrtić svake godine obogaćuje se sudjelovanjem u javnim i kulturnim događanjima na nivou grada Rovinja, obilježavanjem raznih blagdana, proslava, svečanosti, važnih datuma, posjetima i sličnim zbivanjima. Za obilježavanje Dana grada rezerviran je 16. rujna. U sklopu obilježavanja djecu se uči o povijesti grada, a poseban naglasak je na legendi o zaštitnici grada. Praksa je pokazala da djeca, neovisno o tome kojoj odgojnoj skupini pripadaju, jako dobro prihvaćaju obilježavanje Dana grada. Djelomično zbog činjenice da im je sama tematika zanimljiva, a djelomično i zbog toga što na taj dan prekidaju rutinu boravka u vrtiću.⁶⁵

6.2.3. Primjeri interpretacije legende o svetoj Eufemiji u radu Dječjeg vrtića “Neven” – područnom odjeljenju Lamanova

Konkretno istraživanje o primjeni legende o svetoj Eufemiji provedeno je u odgojnoj skupini „Rožice“ koja se nalazi u sklopu područnog odjeljenja „Lamanova“ u Rovinju. Ova odgojna skupina uključena je u program “Istra u očima djece”. U sklopu programa je, između ostalih, primijenjena legenda o svetoj Eufemiji kako bi se djeci približila povijest i običaji njihovog zavičaja. Odgojnu skupinu sačinjavaju djeca u dobi od 6 i 7 godina pa se može zaključiti kako su dovoljno stari za razumijevanje priča o baštini koje im tete u vrtiću i drugi sudionici programa pričaju. Konkretnije, smatra se da su djeca ove dobi dovoljno zreli da shvate značenje ovoga i sličnih programa.

Povodom dana grada, 16. rujna, odgojna skupina obišla je grad u organiziranoj šetnji i razgledavala povijesne znamenitosti grada: gradski sat, gradsku fontanu, Balbijeve luk, ulicu Carera i druge. Nakon razgledavanja navedenih znamenitosti popeli su se ulicom Grisia (ulica slikara) do vrha grada gdje se nalazi Crkva svete Eufemije. Važno je

⁶⁴ loc. cit.

⁶⁵ Godišnji plan i program rada dječjeg vrtića „Neven“ za pedagošku 2017./2018. godinu. Dostupno na: <http://dv-neven.hr/wp-content/uploads/2018/02/GPP-web.doc> [Pristupljeno: 27.5.2019.]

napomenuti da je posjet crkvi bio unaprijed dogovoren i organiziran te je djeci bila dodijeljena stručna osoba koja ih je vodila kroz različite dijelove crkve i na prikladan im način pripovijedala o legendi o svetoj Eufemiji.

SLIKA 1: Odgojna skupina Rožice ispred ulaza u crkvu svete Eufemije.

Izvor: Dječji vrtić „Neven“, Rovinj.

Djeca su dobivala brojne informacije o životu svete Eufemije i značenju koje je ona imala, i koje još uvijek ima, za stanovnike rovinjskog kraja. S obzirom na to da djeca ove dobi uživaju slušati legende, posebno zato što slušajući ih mogu uključiti maštu i zamišljati prizore o kojima se priča, posjet je trajao i duže od planiranog. Najzanimljiviji dio posjeta crkvi svete Eufemije djeci je, zasigurno, bio prizor sarkofaga u kojemu se nalazi tijelo

svetice. Sarkofag je fascinirao djecu te su željela saznati više informacija o veličini, načinu izrade, materijalu, ukrasima i slično.

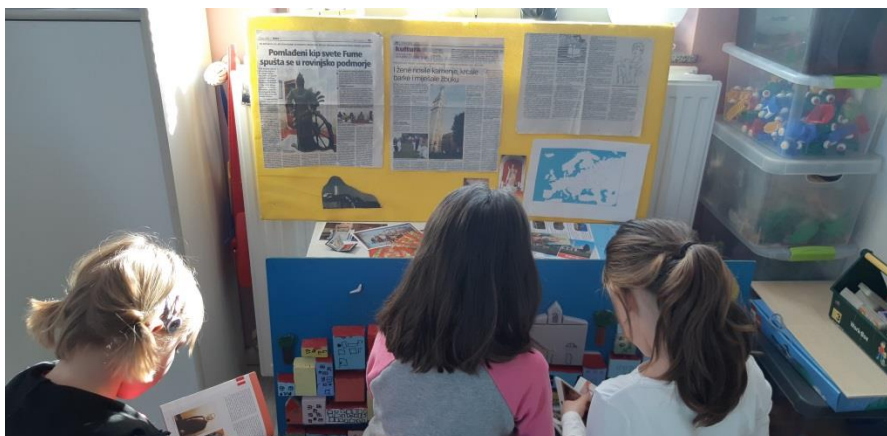
SLIKA 2: Sarkofag u kojem se nalazi tijelo svete Eufemije.

Izvor: Dječji vrtić „Neven“, Rovinj.

Pokazalo se da je posjet Crkvi svete Eufemije bio pun pogodak, budući da su djeca bila fascinirana onim što su vidjela i čula tijekom posjeta. Na temelju obilaska crkve počeli su se razvijati interaktivni centri u sobi dnevnog boravka djece. U sobi je formiran kut zavičajnosti u koji su djeca u suradnji s roditeljima, donosila različite slikovne materijale, razglednice i slično s motivom svete Eufemije.

SLIKA 2: Kut zavičajnosti formiran nakon obilaska grada.

Izvor: Dječji vrtić „Neven“, Rovinj.

Daljnje aktivnosti u vrtiću uključivale su čitanje legende o svetoj Eufemiji, postavljanje pitanja od strane djece i međusobni razgovor na temu utjecaja života svete na razvoj grada, te istraživačke, eksperimentalne i manipulativne radionice. Organizirana je likovna radionica na kojoj su djeca slikala motive s likom svete Eufemije ili crkve, a posebno ih se dojmio sarkofag u kojemu se nalazi tijelo svete Eufemije. Istraživačka radionica uključivala je mjerenje sarkofaga nakon čega su djeca istraživala bi li sarkofag stao u određenu prostoriju vrtića i bi li, i koliko, djece stalo u sarkofag. Eksperimentalne aktivnosti uključivale su istraživanje o tome što pluta, a što ne. Sarkofag je napravljen od kamena koji pluta na vodi. Djeca su bacala kamenje u vodu i uspoređivala plutajuća svojstva običnog kamena s kamenom od kojeg je izrađen sarkofag. Manipulativna radionica uključivala je korištenje das mase od koje su djeca izrađivala kip svete Eufemije i crkvu.

SLIKA 4: Uspoređivanje dimenzija sarkofaga i izračunavanje stane li, i koliko, djece u sarkofag.

Izvor: Dječji vrtić „Neven“, Rovinj.

Može se zaključiti kako je primjena legende o svetoj Eufemiji u odgojnoj skupini Rožice bila pun pogodak. Djeca su s oduševljenjem prihvatila ideju o šetnji gradom i upoznavanjem gradskih znamenitosti i baštine. Kao što se i pretpostavilo, djeci se najviše svidio posjet crkvi i slušanje priča stručne osobe. Priče su, bilo da se radi o činjenicama ili legendama, očarale djecu. Slušajući što im stručna osoba govori mogli su zamišljati prizore koji su se odvijali u vrijeme života svete Eufemije. Primjena legende nastavljena je i narednih dana u prostorijama vrtića, a poslužila je za razvoj kognitivnih i drugih sposobnosti kod djece. Djeca vole kada mogu izraziti svoje zamisli na različite načine, bilo da se radi o crtanju, slikanju, izradi skulptura ili jednostavno kroz igru. Ovaj program omogućio je upravo to – da djeca kroz različite aktivnosti kvalitetno provode vrijeme, uče o svojem zavičaju i razvijaju različite sposobnosti. S obzirom na uspjeh ovog programa, za pretpostaviti je da će on postati dugogodišnja tradicija ove odgojne skupine.

7. ZAKLJUČAK

Vrtićki i predškolski odgoj vrlo su kompleksne zadaće koje uključuju primjenu brojnih znanstvenih disciplina i metoda. Između ostaloga, u odgojnom procesu odgojitelji nastoje djeci približiti kulturnu baštinu zavičaja. Cilj predškolskog odgoja jest omogućiti što kvalitetniji razvoj djeteta te ga pripremiti za nastavak životnog puta. Razvoj djeteta predstavlja slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta zbog kojih se ono mijenja te postaje sve veće, spretnije, sposobnije, društvenije, prilagodljivije i slično. Kulturna baština razvija mnoge sposobnosti djeteta razvijajući dječju individualnu misao stvarajući interakciju baština – dijete, što omogućava djetetu da osjeti bogatstvo života, misli i osjećanja vlastite kulture. Spoznajni razvoj događa se postupnim ovladavanjem sve složenijim zamjenama za stvarnost i misaonim operacijama. Taj se razvoj zbiva uz neke neophodne uvjete, a to su djetetova aktivna interakcija s okolinom, posredovanje (tumačenje) djetetova iskustva i osiguranje uvjeta za razvoj pozornosti i misaonih strategija. Već u ranoj dobi, učeći o kulturi i baštini, dijete počinje osjećati pripadnost užoj i široj društvenoj zajednici i tako stvara sliku o svojem identitetu. U svrhu učenja o vlastitoj kulturi, baštini i povijesti koriste se brojni izleti, predavanja, radionice, priče, legende i slično.

Jedan od programa koji je imao za cilj na interaktivan način upoznati djecu s kulturom i običajima njihovog zavičaja jest „Istra u očima djece“ koji je proveo Dječji vrtić „Neven“ iz Rovinja. Tijekom programa djeca su obilazila grad i njegove znamenitosti, a težište programa bilo je na svetoj Eufemiji, zaštitnici grada Rovinja. Život svete Eufemije ostavio je traga i u drugim većinom priobalnim gradovima, što je vidljivo iz priča narodne predaje te vjerskih objekata posvećenih upravo svetoj Eufemiji. Međutim sveta Eufemija povezuje se ponajprije s Rovinjem jer se u tom gradu nalazi velebna crkva po kojoj je Rovinj vizualno prepoznatljiv te je ona zaštitnica grada Rovinja. Upravo legenda o svetoj Eufemiji dobar je način za razvoj dječje mašte, kognitivnih sposobnosti i organizaciju različitih radionica. Legende i kraće legendarne strukture najčešće su s područja kršćanske duhovnosti i vezane su pretežito za čudesna događanja (očudotvorenja) mjesnih zaštitnika, biblijskih likova i kršćanskih svetaca kao što je slučaj i u ovome primjeru.

Istraživački dio primjene legende o svetoj Eufemiji proveden je u odgojnoj skupini „Rožice“ koja se nalazi u sklopu područnog odjeljenja „Lamanova“ u Rovinju. Šetnja gradom, s naglaskom na posjet crkvi i slušanje predavanja stručne osobe, pokazala se kvalitetnim načinom za upoznavanje djece s kulturnom baštinom njihovog zavičaja. Može se zaključiti da djeca općenito vole terensku nastavu osobito u kombinaciji s tematikom koja im je, s obzirom na brojne zanimljive legende koje su čuli, pobudila maštu. Fasciniranost pričama, legendama i prizorima iz crkve nastavljena je narednih dana u prostorijama vrtića. Posjet crkvi svete Eufemije iskorišten je za organizaciju istraživačkih, eksperimentalnih i manipulativnih radionica koje su bile dobra podloga za razvoj različitih sposobnosti djece koja se nalaze u odgojnoj skupini Rožice. S obzirom na uspjeh ovoga programa, sigurno je da će šetnja ulicama grada i primjena legende o svetoj Eufemiji u radu s djecom predškolske dobi postati tradicija u odgojno-obrazovnom radu na području Rovinja.

8. POPIS LITERATURE

Knjige

1. ANDRILOVIĆ, V. i ČULINA-OBRAĐOVIĆ, M. (1994.) *Osnovne i opće razvojne psihologije*. Zagreb: Školska knjiga.
2. BOTICA, S. (2007.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
3. BOTICA, S. (2013.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
4. FULCHER, J. i SCOTT, J. (2011.) *Sociology (Fourth Edition)*. Oxford: Oxford University Press.
5. GOFFMAN, E. (1973.) *La mise en scène de la vie quotidienne*. Paris: Minuit.
6. MILJAK, A., VUJIČIĆ, L. (2002.) *Vrtić u skladu s dječjom prirodom „Dječja kuća“*. Rovinj: Predškolska ustanova Dječji vrtić i jaslice „Neven“.
7. MUZAFER, S. (1936.) *The psychology of social norms*. New York City: Harper & brothers.
8. OGBU, J. (1989.) *Pedagoška antropologija*. Zagreb: Školske novine.
9. POLIĆ, M. (2001.) *Čovjek – odgoj – svijet*. Zagreb: Radionica Polić.
10. STARC, B., ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, M., PLEŠA, A., PROFACA, B., LETICA, M. (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
11. STEWARD, J. (1972.) *The Theory of Culture Change. The Methodology of Multilineal Evolution*. Illinois: University of Illinois Press.
12. VASTA, R., HAITH M.M. i MILLER, S.A. (1998.) *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naknada Slap.

Članci u časopisu

1. ASCH, S. (1956.) Studies of independence and conformity: A minority of one against a unanimous majority. *Psychological Monographs*. LXX (9). str. 1.-70.
2. BAĆAC, R. i DEMONJA, D. (2006.) Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske. *Podravina*. XI (21). str. 205. – 218.

3. BOŠKOVIĆ-STULLI, M. (2000.) Regionalne crte hrvatske usmene književnosti. *Narodna umjetnost*. XXXVII (2). str. 151. – 162.
4. BOTICA, S. (2005.) Trajno živa usmenoknjiževna bašina. *Narodna umjetnost*. LXII (2). str. 127. – 154.
5. CIFRIĆ, I. (2007.) Raznolikost kultura kao vrijednost. *Socijalna ekologija*. XVI (2-3). str. 185. – 214.
6. COHEN, B. (2011.) Razumjeti sebe i druge: važnost mjesta odrastanja i vlastitog identiteta u multikulturalnom društvu. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. XVII (65). str. 2. – 5.
7. DUTSCH, M. i GERARD, H. (1955.) A study of normative and informational social influences upon individual judgment. *Journal of Abnormal and Social Psychology*. LI (3). str. 629. – 636.
8. JARAK, M. (2005.) Plutej s otoka Raba iz kasnije 6. ili 7. stoljeća. *OPVSCVLA ARCHAEOLOGICA* XXIX (1). str. 275. – 286.
9. KUŠČEVIĆ, D. (2015.) Kulturna baština – poticatelj dječjeg razvoja (likovni aspekt). *Rasprave i članci*. LXIV (3). str. 479. – 491.
10. MARASOVIĆ, J. i MARASOVIĆ, T. (2009.) Sv. Eufemija u Splitu – prilog tipologiji kupolnih crkava. *Starohrvatska prosvjeta*. III (36). str. 247. – 258.
11. MAROEVIĆ, I. (2004.) Kulturna baština između globalnog i nacionalnog – umjetnička djela kao povezujući čimbenik. U: M. Pelc (ur.) *Zbornik prvog kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*. XXI (3-4). str. 379.
12. MARKOVIĆ, V. (FFAA) Crkva svete Eufemije u Rovinju – između projekta i izgradnje. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji. XXXVI (1). str. 263. – 270.
13. PETRE, G. i ŽOGLEV, Z. (2014.) Uloga kulture u formiranju osobnog i društvenog identiteta u procesu socijalizacije. *God Titius*. VI (6-7). str. 517. – 528.
14. VUČETIĆ, M. (2008.) Čovjek i kultura - duhovne pustinje. *Filozofska istraživanja*. XXVIII (1). str. 163. – 176.

Pravni izvori

1. Godišnji plan i program rada Dječjeg vrtića „Neven“ za pedagošku 2017./2018. godinu. Dostupno na: <http://dv-neven.hr/wp-content/uploads/2018/02/GPP-web.doc> [Pristupljeno: 27.5.2019.]
2. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Narodne novine broj 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18.

Poglavlje u knjizi

1. JURDANA, V., SLAVUJAC, V. (2016.) Usmena zavičajna baština između dječjeg vrtića i muzeja: usmena legenda vila Markačeva. U: Tatković, N., Radetić-Paić, M., Blažević, I. (eds.). *Kompetencijski pristup kvaliteti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Medulin: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. str. 7. – 28.

Mrežne stranice

1. Dječji vrtić i jaslice „Neven“. Dostupno na: http://dv-neven.hr/?page_id=104 [Pristupljeno: 25.5.2019.]
2. HERCIGONJA, S. Legenda o sv. Eufemiji. Dostupno na: <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/legenda-sv-eufemija.asp> [Pristupljeno: 26.4.2019.]
3. Info Rovinj: Legenda o sv. Eufemiji. Dostupno na - <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/legenda-sv-eufemija.asp> [Pristupljeno: 1.4.2019.]
4. Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije. Dostupno na: <http://www.za-nas.hr/novosti/detaljnije/ulicama-starog-grada-razglednica-moga-grada-pria-o-rovinjskoj-batani-lipo->

j?fbclid=IwAR26QIIFSOt9fKewxFHAzCdQQSxi1_UFG8oiAbZjIm8nTWNFt1LPj6sOk4E [Pristupljeno: 27.5.2019.]

5. iTurizam – informativni turistički portal Istarske županije. Dostupno na: <http://www.iturizam.info/bogat-program-za-dan-grad-a-i-blagdan-svete-eufemije/> [Pristupljeno: 27.4.2019.]
6. Lektire.hr. Dostupno na: <https://www.lektire.hr/legenda/> [Pristupljeno: 24.5.2019.]
7. Službena Internet stranica grada Rovinja. Dostupno na: <http://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/kulturne-znamenitosti/crkva-sv-eufemije/> [Pristupljeno: 26.4.2019.]
8. Službena Internet stranica UNESCO-a. Dostupno na - <http://portal.unesco.org/culture> [Pristupljeno: 19.3.2019.]
9. Turistička zajednica otoka Raba. Dostupno na: <http://www.rab-visit.com/hr/otkrij-rab/znamenitosti//kulturne/samostan-sv-eufemije-u-kamporu/5181> [Pristupljeno: 27.4.2019.]
10. Zadarska nadbiskupija. Dostupno na: [zupe. zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=2020](http://www.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=2020) [Pristupljeno: 17.4.2019.]

9. POPIS SLIKA

SLIKA 1: Odgojna skupina Rožice ispred ulaza u crkvu svete Eufemije.

SLIKA 2: Sarkofag u kojem se nalazi tijelo svete Eufemije.

SLIKA 3: Kut zavičajnosti formiran nakon obilaska grada.

SLIKA 4: Uspoređivanje dimenzija sarkofaga i izračunavanje stane li, i koliko, djece u sarkofag.